

СЕКЦІЯ “ІННОВАЦІЙНО–ІНВЕСТИЦІЙНИЙ РОЗВИТОК АГРАРНОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ ТА ЙОГО ФІНАНСОВО– КРЕДИТНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ”

УДК 330.322:631.11

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА НАПРЯМИ ЇЇ АКТИВІЗАЦІЇ В АГРОПРОМИСЛОВОМУ КОМПЛЕКСІ УКРАЇНИ

О.Ю.Єрмаков, доктор економічних наук, професор

В.О.Герасіна, аспірант

Національний аграрний університет

Розглянуто основні проблеми державної підтримки АПК. Особливу увагу приділено державним субсидіям та проблемам їх ефективного використання, питанням інтеграції в сільському господарстві, а також підвищенню інвестиційної привабливості сільгоспвиробників для іноземних інвесторів.

Рассмотрены основные проблемы государственной поддержки АПК. Особое внимание уделено государственным субсидиям и проблемам их эффективного использования, вопросам интеграции в сельском хозяйстве, а так же повышению инвестиционной привлекательности производителей сельскохозяйственной продукции для иностранных инвесторов.

Успішний розвиток аграрного сектора України значною мірою пов'язаний з фінансуванням капітальних вкладень в оновлення і відтворення матеріально-технічної бази села. Без цього неможливо істотно підвищити рівень економічної ефективності агропромислового виробництва, яке потребує активізації інвестиційної діяльності сільськогосподарських і переробних підприємств АПК.

Проблематиці активізації інвестиційної діяльності підприємств АПК приділяє увагу багато українських вчених, зокрема Шеремет Н.Д., Трегобчук В.М., Бровко Л.І. та ін

В Україні бюджетні витрати на сільське господарство зросли з

0,3 млрд. грн. в 2000 р. до 9,8 млрд. грн. в 2005 р. (або з 1 до 2,5% ВВП відповідно). Але, як і раніше, здебільшого — це субсидії, а не інвестиції (в 2005 р. на субсидії припадало 75% загальної фіскальної підтримки) (табл. 1).

Таблиця 1

**Бюджетні витрати на сільське господарство
в Україні протягом 2000-2005р., млн. грн. [4]**

Показник	Роки					
	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Всього субсидій	1171	2756	2956	3825	5652	7318
в т. ч. з бюджету	688	1131	1163	1650	2687	2962
Податкові пільги зі сплати ПДВ	483	1626	1792	2175	2965	4356
Бюджетні інвестиції, що сприяють економічному розвитку	478	585	1085	2051	1895	2439
Зведені фіскальні витрати	1649	3341	4040	5876	7546	9757
Частка фіскальних витрат в ВВП, %	0,97	1,64	1,79	2,20	2,19	2,49
Частка фіскальних витрат в загальних державних витратах, %	3,34	6,02	6,70	7,74	7,44	8,55

Потрібно відзначити, що бюджетні витрати на сільське господарство не компенсують навіть втрат аграрних виробників, зумовлених політикою в сфері ціноутворення й торгівлі. Сучасна аграрна політика сприяє зниженню цін на сільгосппродукцію і зводить, таким чином, нанівець ефективність приросту фіскальних видатків. Безпосередньо знижують прибутковість сільського господарства і такі інструменти зовнішньої політики, як експортне мито, заборгованість по відшкодуванню ПДВ. Загалом внаслідок державного втручання в продовольчий ринок, контролю за цінами на продукти харчування і їх коливаннями, обмеженнями міжобласного руху товарів поглиблюється невизначеність тенденцій ринку та стримується конкуренція, що негативно впливає на залучення приватного капіталу в галузь. Тому одним з основних напрямів активізації інвестиційної діяльності в АПК слід визначити зміну аграрної політики держави щодо товаровиробників та їх продукції. Збільшення обсягів бюджетних видатків на сільське господарство без вдосконалення аграрної політики є економічно неефективним.

Іншою суттєвою проблемою аграрного сектора є державна підтримка. На сучасному етапі збільшення обсягів фінансування суспільних благ, що потенційно сприяють економічному зростанню, не підвищить результати державних інвестицій, якщо не усунути вузькі місця в наданні державних послуг. Протягом 2000-2005 р. Україна в п'ять разів збільшила фінансування інвестицій в економічний розвиток. Міжнародний досвід свідчить про значний вплив таких державних інвестицій на ріст і конкурентоздатність сільськогосподарства, але ефект від них в Україні не відповідав нормам розвинених країн. Низька віддача інвестицій визначає загальне ринкове середовище в країні як несприятливе для економічного росту й конкуренції, що також відображає недоліки в плануванні і втіленні потенційно важливих державних програм сприяння економічному розвитку.

Незважаючи на необхідність значних прямих капіталовкладень в аграрну сферу, основною формою державної підтримки сільгоспвиробників на сучасному етапі залишаються дотації, субсидії та податкове кредитування. Податкове кредитування — одна з найбільш розповсюджених і працюючих форм підтримки сільського господарства. Але режим оподаткування тут не є стабільним. Це й тимчасова дія пільг по сплаті податку на додану вартість (ПДВ), і зміни у розмірах відрахування платників фіксованого сільгосподатку у фонд оплати праці та ін. Міжнародний досвід показує, що державні витрати на сільськогосподарські дослідження й розробки, дорадчі служби, утворення, сільську інфраструктуру, системи контролю за безпекою і якістю продуктів харчування й розвиток сільської місцевості є найважливішими рушійними силами розвитку сільського господарства й забезпечення його конкурентоспроможності.

Напруженість у роботі аграрного сектора економіки створена відсутністю налагодженого ф'ючерсного ринку, системи страхування сільськогосподарських ризиків, дорадчих служб і сучасної системи забезпечення безпеки і якості продуктів харчування. Державний сектор повинен відігравати важливу роль у сприянні надання цих послуг, не заміняючи собою приватний сектор шляхом техні-

чної допомоги, розвитку партнерських відносин, обміну інформацією тощо.

На сьогодні в Україні реалізація низки державних програм щодо розвитку та функціонування інвестиційної діяльності спрямована на створення відповідної інфраструктури, розвиток ефективної системи державного захисту інвестицій та захист інтересів інвесторів, комплексні заходи щодо міжнародної інтеграції України. Але навіть прийняття закону про державну підтримку не гарантує інвестицій.

Верховною Радою України у січні 2001 р. було прийнято Закон України “Про стимулювання розвитку сільського господарства на період 2001-2004 р.” [1], який визначив основні засади державної політики підтримки сільського господарства. Останнє визнано пріоритетною галуззю народного господарства і встановлено, що частка видатків державного бюджету на фінансування розвитку сільського господарства має бути не менше 5%.

Щорічно обсяги підтримки сільськогосподарських товаровиробників за рахунок коштів державного бюджету збільшувалися, але так і не досягли передбачених 5% коштів до видатків державного бюджету (табл. 2).

Таблиця 2

Видатки державного бюджету, спрямовані на розвиток сільськогосподарства, млн. грн.

Показник	Роки				Усього
	2001	2002	2003	2004	
Видатки державного бюджету - всього	46569,6	53891,2	58692,5	81561,0	240714,3
у т.ч., спрямовані на підтримку сільського господарства	962,9	1752,4	2851,3	3107,4	8674,0
Питома вага, %	2,1	3,3	4,9	3,8	3,6

Таким чином, можна зазначити, що головною метою державної політики в галузі сільського господарства має стати підвищення інвестиційної привабливості АПК для вітчизняних та іноземних інвесторів. Цьому буде сприяти: підтримка прибутковості аграрної сфери економіки на рівні середньої норми прибутку економіки

України; підвищення купівельної спроможності сільськогосподарських товаровиробників; підвищення платоспроможного попиту населення, особливо малозабезпечених верств через надання грошової допомоги; захист вітчизняних сільськогосподарських товаровиробників від нерівної конкуренції імпортованих товарів на внутрішньому ринку; забезпечення села доступними кредитами, враховуючи специфіку.

Іншим шляхом поживлення інвестиційного ринку в Україні є поглиблення інтеграційних процесів в АПК. Загалом на сучасному етапі дуже привабливим для приватного інвестора є інтегрований комплекс. Так, більшість великих птахофабрик мають у своєму складі комбікормові заводи та роздрібну мережу з реалізації виробленої продукції і на цій основі об'єднуються в інтегровані агропромислові структури холдингового типу. Така інтеграція дозволяє зменшувати витрати виробництва та регулювати ціни на продукцію залежно від кон'юнктури ринку. Поліпшення системи державного регулювання, створення таких організаційно-господарських структур буде сприяти збільшенню приватних інвестицій в галузь. Вертикальна інтеграція дозволяє підприємствам залучати кошти на умовах внутрішнього ресурсу, тобто отримувати підтримку в міжсезоння та здійснювати значні капіталовкладення в високоприбуткові періоди; підвищується платоспроможність та рівень іпотечних гарантій. Такі комплекси приваблюють увагу не лише вітчизняних, а й іноземних інвесторів.

При низькому рівні вільного вітчизняного капіталу тільки іноземні інвестиції можуть вдовольнити потребу сільгоспвиробників у фінансових ресурсах.

Діяльність іноземних інвесторів можна розглядати з трьох боків: експорт, загальна підприємницька діяльність (ліцензування, спільне володіння підприємствами й т.д.), пряме інвестування (створення винятково власних підприємств). Найбільш перевіреною іноземними фірмами стосовно українського ринку на сьогоднішній день є перша стадія — експорт продукції. Що стосується створення підприємств, які повністю належали б іноземним власникам, то для цього останні повинні мати для своїх капіталів в Україні не

тільки сприятливе правове й економічне середовище, але й бути добре обізнаними про ринок, який вони захочуть освоїти. З об'єктивних причин не слід очікувати створення більш-менш значного прошарку таких підприємств в АПК України раніше, ніж через чотири-п'ять років.

Загалом вважаємо, що на державному рівні для АПК України повинні бути чітко визначені пріоритетні галузі та виробництва, куди в першу чергу повинні залучатися іноземні інвестиції. Одним із основних критеріїв такого вибору має бути можливість досягнення ланцюгової реакції господарської активності й економічного росту у всьому агропромисловому комплексі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України "Про стимулювання розвитку сільського господарства на період 2001-2004 років" від 18.01.2001 р. №2238 (із зм. і доп.) // www.rada.gov.ua.

2. Бровко Л.И., Столев И.И. Экономическое обоснование инвестиций в аграрный сектор, Днепропетровск. – Пороги, АПК – 1999 р. с. 80

3. Трегобчук В. Стратегія і тактика ресурсно-технологічного оновлення національного АПК./ Структурні зміни та інвестиційні проблеми української економіки. – Київ. 1997

4. Аналітика – www.agroinvest.com.ua